

אדלר פינת פרנקל והולדת המשמעות

© תקציר הרצאה מאת דרור שקד (Ph.D)

וינה של שנות ה-20 הייתה כמרקחה של חדשנות פסיכולוגית שנדונה סביב שולחנות בתי הקפה. במרכז הסצנה הזו, התפתחה מערכת יחסים מורכבת ומרתקת בין הפסיכולוג המבוסס אלפרד אדלר לבין הסטודנט הצעיר והמבריק, ויקטור פראנקל.

נחזור לאותם ימים ב'קפה סילר' ונתחקה אחר המסע שהחל בהערכה עמוקה והפך למחלוקת אידיאולוגית נוקבת. נגלה כיצד דווקא גירושו הדרמטי של פראנקל מהחברה לפסיכולוגיה אינדיבידואלית בשנת 1927 סלל את הדרך להולדתה של 'האסכולה הווינאית השלישית' הלוגותרפיה (מתוך הביוגרפיה של פרנקל). נבחן את קווי הדמיון והשוני בין שתי הגישות, ונבין מדוע פראנקל העריך את תורתו של אדלר כ'קומת קרקע' הכרחית בבניין חקר הנפש, אך האמין שכדי להבין את האדם בשלמותו, חובה לבנות מעליה את 'קומת הגבהים' (מתוך "הרופא והנפשי") של הרוח והשאיפה למשמעות.

שניהם יצאו מהאגודה של פרויד

אף על פי ששני האישים היו קשורים לזיגמונד פרויד, הם מעולם לא היו חברים במועדון הפסיכואנליזה באותו הזמן. אדלר היה שם בשלבים המוקדמים מאוד, בעוד פרנקל היה שייך לדור מאוחר הרבה יותר

ההתקרבות וראשית הדרך

מערכת היחסים החלה בהערצה של פרנקל הצעיר כלפי אדלר. בשנת 1923 הצטרף פרנקל כסטודנט לתנועת "הפסיכולוגיה האינדיבידואלית" של אדלר והיה חסיד נלהב של תורתו.

בשל גילו הצעיר (הוא החל להשתתף במפגשים ב"קפה סילר" בווינה ב-1924), כינו אותו אדלר ועמיתיו בחיבה "בנימין", על שם בן הזקונים המקראי. אדלר זיהה את הפוטנציאל של פרנקל וקידם אותו מקצועית, ואף פרסם בכתב העת שלו את מאמרו של פרנקל "פסיכותרפיה והשקפת עולם" ב-1925 ומאמר נוסף ב-1926.

המחלוקת הרעיונית והקרע

המתח החל להיווצר כאשר פרנקל חש כי הגישה האדלריאנית היא "רדוקציוניסטית", כזו המצמצמת את האדם למניעים פסיכולוגיים בלבד. פרנקל התנגד ל"פסיכולוגיזציה" של הרוח, וטען כי אדלר רואה בערכים ובמשמעות רק אמצעים להשגת ביטחון או מנגנוני הגנה, בעוד שהוא ראה בהם מציאות אוניקטיבית ומטרה בפני עצמה.

נקודת השבר התרחשה ב-1927, כאשר שניים ממוריו של פרנקל, רודולף אלרס ואוסוולד שוורץ, פרשו מהאגודה של אדלר בטענה שהיא מזניחה את ההיבט הרוחני של האדם.

פרנקל קם להגן על עמדתם וקרא לשחרר את הפסיכולוגיה מה"פסיכולוגיזם" שלה.

בתגובה, אדלר כינה את הקבוצה בציניות "גיבורים". כשפרנקל סירב לדרישה להתפטר כי האמין שיוכל לשנות את המערכת מבפנים, הוא **סולק מהאגודה רשמית**. מאותו לילה פסק אדלר לדבר עם פרנקל ואף התעלם מברכותיו בבית הקפה בו נהגו לשבת.

על אף הנתק

למרות הנתק האישי, פרנקל שמר על הערכה עמוקה לאדלר כחלוץ שהקדים את זמנו.

הוא הצהיר כי לא ניתן להבין את הלוגותרפיה מבלי להכיר תחילה את יסודות הפסיכולוגיה האינדיבידואלית, וראה באדלר **אחת מ"נקודות המוצא" המרכזיות של הפסיכותרפיה המודרנית**. פרנקל אף שמר על קשרי ידידות אמיצים לאורך כל חייו עם בתו של אדלר, אלכסנדרה, ועם תלמידיו הבולטים דוגמת רודולף דרייקורס.

השוואה בין הגישות הטיפוליות

בין שתי הגישות קיימות נקודות דמיון טכניות משמעותיות לצד הבדלים מהותיים בתפיסת האדם ובמניעיו:

הדומה: שתי הגישות משתמשות בטכניקת הדו-שיח הסוקרטי כדי לסייע למטופל לגלות את האמת שלו. שתיהן דוגלות בגישה טלאולוגית, כזו המדגישה כי התנהגות האדם מכוונת לעבר מטרה ואידיאלים בעתיד, ולא רק מונעת מהעבר. כמו כן, שניהם דגלו בשוויון אנושי וביחס של כבוד בין המטפל למטופל.

השונה: בעוד אדלר ראה ב"שאיפה לעליונות" ובפיצוי על רגשי נחיתות את הכוח המניע המרכזי, פרנקל הציב במרכז את "השאיפה למשמעות". בנוסף, בעוד אדלר נטה לחקור "לשם מה" המטופל שואל שאלות קיומיות (מענה פסיכולוגי), פרנקל העדיף לתת למטופל תשובות פילוסופיות-קיומיות ישירות.

אדלר דיבר על "הכוח להתגבר על קשיים, הכוח להתפתח, הכוח לממש פוטנציאל והכוח להשפיע. הוא לא דגל בשאיפה לכוח במובן השלילי של שליטה אגרסיבית או רמיסת אחרים. אדלר אימץ במפורש את המונח "Will to Power" (הרצון לכוח) של ניטשה בשלב מוקדם (כבר ב-1912, The Neurotic Constitution). הוא ראה בו ביטוי פסיכולוגי לשאיפה אנושית אוניברסלית להתגבר על תחושת הנחיתות". (אפשר להרחיב מהספר של אנסבר)

תפיסת האדם

שתי האסכולות חולקות עקרונות יסוד הומניסטיים אך נפרדות בהגדרת גבולות האדם:

הוליסם ובחירה:

שני האישים ראו באדם יחידה שלמה שאינה ניתנת לחלוקה (אינדיבידואום) והאמינו בכל ליבם בחופש הבחירה של האדם ובאחריותו האישית למעשיו.

הממד הנואטי:

זהו ההבדל המרכזי. אדלר התמקד באדם כיצור פסיכו-סוציאלי המעוצב על ידי קשריו החברתיים. פרנקל הוסיף את הממד הרוחני (הנואטי) כממד נוסף ייחודי המאפשר לאדם להתעלות מעבר לנסיבותיו הפיזיים והנפשיים. משמעות כרוכה בחריגת האדם מעצמו אל עבר רעיון או זולת אחר.

תפקידי החיים

אדלר הגדיר שלושה תפקידי חיים בסיסיים: **עבודה, אהבה וחברה**. פרנקל הרחיב זאת וטען כי לאדם תפקיד רוחני-קיומי נוסף, הכולל חריגה מעצמו, הגשמת ערכים ומציאת משמעות גם (השילוש הטראגי) בסבל, באשמה ובמוות, אותה כינה "משמעות אולטימטיבית".

פרנקל ראה בתורתו של אדלר שלב הכרחי אך חלקי, שדרש את הוספת הממד הרוחני כדי להשלים את תמונת האדם. עבורו, הקונפליקטים עם אדלר היו "חבלי לידה" של האסכולה שביקשה להשיב לאדם את כבודו ואת רוחו.

למאמרים נוספים על הקשר והיחסים בין אדלר ופרנקל

[מתוך כתב העת המקוון "בלוגותרפיה" לחץ כאן](#)

